

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ФАКУЛЬТЕТ ПРАВА ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА**

МАТЕРІАЛИ

**Всеукраїнської наукової онлайн-конференції
за міжнародною участю**

29 жовтня 2020 року

Київ 2020

УДК 341+327

*Рекомендований до публікації вченою радою
Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса
Грінченка (протокол № 9 від 23 листопада 2020 року).*

Актуальні проблеми міжнародних відносин та міжнародного права:
матеріали Всеукраїнської наук. онлайн-конф. з міжнародною участю, м. Київ,
29 жовтня 2020 р. / Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ:
[Електронне видання], 2020. 247 с.

У матеріалах Всеукраїнської наукової онлайн конференції за міжнародною участю висвітлено широкий спектр питань, пов'язаних із актуальними проблемами розвитку країн та регіонів, сучасних міжнародних процесів у геополітичному, культурному, енергетичному та інформаційному вимірах, міжнародних інтеграційних та дезінтеграційних процесів, питань міжнародного правопорядку на початку ХХІ ст. та різнопланових аспектів місця та ролі України в системі міжнародних відносин. На основі аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розглянуто шляхи вирішення завдань сьогодення у згаданих галузях, надано обґрунтовані пропозиції щодо шляхів покращення міжнародної взаємодії та дипломатичної діяльності, а також щодо вдосконалення чинного законодавства.

Матеріали Всеукраїнської наукової онлайн конференції адресовано вченим, практикам, фахівцям з міжнародних відносин та міжнародного права, дипломатам, слухачам магістратури, студентам вищих навчальних закладів, а також усім, хто цікавиться проблемами міжнародних відносин та міжнародного права.

*Матеріали подані в авторській редакції. Редакція журналу не несе
відповідальності за зміст тез доповіді та може не поділяти думку автора.*

УДК 341+327

© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020

ЗМІСТ

Вступне слово	7
Секція 1. Актуальні проблеми розвитку країн та регіонів	
Жалоба Ігор	8
Китайський новий шовковий шлях як виклик – реакція європейської «творчої меншості» (за матеріалами німецьких ЗМІ)	
Ціватий Вячеслав	12
Африка в сучасному поліцентричному світі: український вимір (інституціональний дискурс)	
Vdovychenko Victoria	17
One step forward, COVID-step back: the Three Seas Initiative Summit in 2020 as a Challenge for the Baltic states and Ukraine	
Купрій Тетяна	20
Коронавірус як інструмент політичного піару Д. Трампа на виборах 2020 р. у США	
Перга Тетяна	25
Екологічні проблеми Австралії в історичній ретроспективі	
Горобець Ігор	30
Нагірно-карабаський конфлікт 2020 р.	
Омельченко Андрій, Федькова Ірина	32
Економічні чинники розвитку туристичної галузі Каталонії	
Шимкевич Катерина	35
Процес примирення у повоєнній Хорватії (1995–2020 рр.): особливості та проблеми	
Михтуненко Вікторія	40
Вплив глобальних трансформаційних процесів на зміни векторів зовнішньої політики Польщі на початку XXI століття	
Касаткіна Катерина	43
Кубинська політика США: історична ретроспектива 1950-х – 1970-х рр.	
Бойко Ольга	47
Аналіз нової концепції туристичного районування республіки Болгарія	
Секція 2. Міжнародні процеси у геополітичному, культурному, енергетичному та інформаційному вимірах	
Цветков Олександр	53
Роль дипломатії у врегулюванні конфліктів та обмеженні гонки озброєнь у сучасному світі	
Луцишин Галина	57
Культурна дипломатія Польщі в Україні: діяльність державних культурних інституцій	
Стоян Тетяна, Желєзко Алла	61
Роль культурних контекстів у міжнародних комунікаційних процесах	
Подрез Юлія	65
Передумови виникнення інформаційних війн як феномен сучасних міжнародних відносин	

Секція 1
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРАЇН ТА РЕГІОНІВ

Ігор Жалоба

Київський університет імені Бориса Грінченка

м. Київ, Україна

i.zhaloba@kubg.edu.ua

**КИТАЙСЬКИЙ НОВИЙ ШОВКОВИЙ ШЛЯХ ЯК ВИКЛИК –
РЕАКЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ «ТВОРЧОЇ МЕНШОСТІ» (ЗА
МАТЕРІАЛАМИ НІМЕЦЬКИХ ЗМІ)**

7 вересня 2013 р. нещодавно обраний Головою КНР Сі Цзіньпін виступаючи в Астані (нині – Нур-Султан) в Назарбаєв університеті вперше заговорив про ідею Нового Шовкового шляху (далі вживатимемо скорочений варіант – НШШ) [1, с. 151-152]. На той момент вона була ще достатньо сирою, але вже вражала своїм масштабом. Нині офіційним лейблом проекту є «Belt and Road Initiative» («Ініціатива поясу і шляху», скорочено BRI, перед тим проект звався «One Belt and Road («Один пояс, один шлях»)), його включено до партійної конституції, він має охопити 70% населення світу і вартуватиме понад 1 трлн. доларів [5; 10].

Зважаючи на масштабність проекту та на те, що його сухопутна частина проходить ключовими територіями з точки зору класичної геополітики, охоплюючи маккіндерівський Гартленд і спайкменівський Рімленд, а морська цілком вписується в уявлення Альфреда Мехена, постає питання, – наскільки Заходом дана китайська ініціатива сприймається як виклик. Дане питання ми намагатимемося розглянути через призму тойнбівського бачення викликів-відгуків [2, с. 59-169] на прикладі ЄС та ФРН спираючись на матеріали німецьких ЗМІ. BRI може бути віднесена до стимулу оточення, власне стимулу тиску і нас цікавитиме, якою є реакція європейської «творчої меншості», власне, наскільки вона сприймає цю ініціативу саме як цивілізаційний виклик з тим, щоб організувати свій відгук.

Перше, що кидається у вічі – різнобій думок в оцінках ідеї НШШ. Утім певні тенденції в еволюції сприйняття НШШ відслідковуються. І ця еволюція відбувалася паралельно з еволюцією концепції НШШ у самому Китаєві та її практичною реалізацією. Зрозуміло, що на поверхні лежить економічна складова цього проекту, яку ніхто не заперечує. Дискусії лише навколо того, для чого це китайцям. Тут думки крутяться навколо трьох головних тез. Для одних ініціатива НШШ є своєрідним пекінським планом Маршала, завдяки якому Китай через мільярдні інвестиції в інфраструктурні проекти у більш ніж 150 країн хоче їх узалежнити. Інші вбачають у договорах на будівництво мостів, доріг, портів тощо передовсім спробу китайського уряду відкрити для своїх державних підприємств нові ринки збуту за кордоном. Нарешті, треті пояснюють дану ініціативу тим, що потенціал внутрішньої економіки КНР для

швидких темпів розвитку значною мірою вичерпано і його можна примножити лише з того боку кордону [3; 7]. Через те, на європейському бізнесовому рівні була і є безумовна зацікавленість у тому, щоб робити гарні гешефти з китайцями. Тому, коли у червні 2015 р. заснувався Азійський банк інфраструктурних інвестицій (АБІ) (Asian Infrastructure Investment Bank, АІВ), який поряд з Фондом Шовкового шляху є ключовою інституцією у фінансуванні китайської ініціативи, серед 57 країн-підписантів установчих документів цього банку, попри позицію США, були також Франція, Велика Британія та ФРН. Як зауважив з цього приводу кореспондент «Шпигеля» Еріх Фолат – «Кожен хоче бути при цьому, коли китайці щось велике планують» [9].

На політичному рівні Брюсселя, Берліна і Парижу певний час панував скепсис. Тому жодних практичних кроків як на зустріч китайській ініціативі, так і започаткування власної контрніціативи не спостерігалося. У критиків такої пасивності Брюсселя це відобразилося у слогані «Китай буде, ЄС поглядає» [11].

У міру обростання кістяка НШШ м'язами почали задумуватися і над політичними наслідками цього проекту. З одного боку, всі розуміли практичну користь цього проекту для країн зі слабкою економікою щодо створення нових робочих місць, появи перспективи для тамтешніх жителів тощо. У Європі після міграційної кризи 2015-2016 рр. це розцінюється як безумовний політичний плюс, оскільки курс взято на викорінення причин міграції у третіх країнах, а не на поборення їх наслідків безпосередньо у самій Європі [13].

Але позитиви на цьому завершуються. Доволі швидко виявилось, що попри всі заяви китайських очільників про те, що «вигодами цієї ініціативи ми скористаємося всі разом» [3], – а саме такими словами завершував свою промову на відкритті другого Форуму НШШ Голова КНР Сі Цзіньпін у квітня 2019 р. – реальність виявилася зовсім іншою. Нарікання на ведення справ китайцями з боку європейців були майже від самого початку практичної реалізації проекту. Їм не подобалися хамовиті методи китайців у просуванні своїх власних інтересів. Європейці вели мову про потребу прозорих тендерів, значних видатків на соціальні потреби та захист довкілля, що не знаходило відгуку у китайців [16]. На дипломатичній мові дані вимоги європейців були викладені міністеркою економіки ФРН Бригіттою Цюпрієс ще на першому Форумі НШШ у травні 2017 р. Окрім того, у своїй промові вона попереджала проти того, щоб у вільній торгівлі переслідувати політику «одностороннього руху» чи «одного центру»; наполягала на тому, що німецька сторона проти будь-якого «тренду, який передбачає закриття національних ринків і творення нових перешкод торгівлі. Це ризик для глобального зростання». Усюди має бути рівне поле гри і на ньому на чесних умовах має брати участь і приватний сектор [7].

Однак справжній шок пережила європейська бізнесова еліта у січні 2020 р., коли були опубліковані результати дослідження, проведеного Торговою палатою ЄС у Китаї. Вже сама назва дослідження була дуже показовою – «Мало доступний шлях». І справді, зі 132 опитаних європейських фірм лише 20 брали участь у проекті НШШ. З них лише дві фірми знали про оголошення

тендерів проектів і лише 15% подавали заявки на участь у проекті НШШ. При цьому угоди були укладені лише з тими фірмами, в яких китайці мали потребу, оскільки не могли виконати замовлення власними силами. Або ж європейцям діставалися замовлення за залишковим принципом, тобто ті, які не цікавили самих китайців. Таким чином, європейським фірмам відводилася нішова роль і від калорійного китайського пирога їм залишалися, за їхніми ж словами, «хлібні крихти». Звіт європейської торгової палати описує, як тісно китайські держпідприємства співпрацюють з китайським урядом і його диппредставництвами, коли вони інвестують за кордоном [3; 5; 10]. І виходить, що під прикриттям відкритої для усього світу інфраструктурної ініціативи існує закритий круговорот, у який не китайські підприємства майже не можуть потрапити або, за словами президент Палати Йорг Вуттке, «Ми можемо стрибати вгору і вниз як ми хочемо, але входу просто немає» [10]. І це на фоні повідомлення китайського міністерства торгівлі про те, що за перших 11 місяців 2019 р. було підписано угод на втілення Шовкового шляху на вартість у 128 млрд. доларів, що склало 41% зростання у порівнянні з попереднім роком! [10]

Спостерігаючи також на карті те, як швидко НШШ обростав новими напрямками і пунктами, у європейців почали закрадатися сумніви, чи може інфраструктурний проект такого масштабу мати лише чисто економічні наслідки. Протягом серпня-вересня 2016 р. у «Шпигелі» з'являються дві статті, які детально розглядають як Пояс, тобто сухопутну частину проекту [9], так і Шлях – його морську частину [15]. І в цих статтях мова йде про те, що на економічному рівні «Китай хоче не тільки товари експортувати, але й також сталь, цемент, робочі місця і інженерів, яких він більше не потребує. Одночасно ростуть амбіції Китаю, самому формувати світ, у якому він став потужнішим і заможнішим» [15]. А це вже має геополітичні та геостратегічні наслідки, тобто, а чи не йде мова все-таки про програму завоювання світу з тим, щоб підірвати політичне панування Заходу? [9]

Нове усвідомлення підтвердила й членкиня правління Німецького товариства з азійства Маргот Шюллер. У своєму жовтневому інтерв'ю 2018 р. вона заявила, що ініціатива НШШ Китаю насамперед зовнішньополітична, яка демонструє значущість Китаю і його центральну роль як глобального актора [14].

Спочатку у Європі вважали, що геополітичні амбіції Китаю є викликом головно для Індії та Росії. Але завдяки ініціативі 16+1 Китай вийшов і на європейську периферію і шукає подібний формат в Середземномор'ї як серед країн-членів ЄС, так і поза його межами [16].

Безумовне занепокоєння викликає у європейців і просування Китаю в Африку. Які наміри китайців в Африці і як вони діють, передають слова представника Світового банку Ганеш Расагам: «Китайці розглядають Африку як новий ринок зростання. Вони хочуть туди ввійти, а решту всіх вони хочуть тримати назовні». Все це під лозунгом: Ми тут для того, щоб робити бізнес і ми не ставимо жодних питань про корупцію і права людини [6].

Останнє вкрай важливе зауваження, яке у багатьох відношеннях пояснює успіхи Китаю у країнах, з якими важко співпрацювати ЄС і розвиненим західним демократіям – у китайців інший цивілізаційний підхід. Їх насправді не обходять стан з правами людини, корупцією. Будуючи, вони дотримуються своїх технічних і довіллевих стандартів, що поряд з уже зазначеною непрозорістю тендерів теж ставить у нерівноправне становище європейських підприємців. І ще одне, теж цивілізаційного характеру – у багатьох країнах Африки, Азії та Латинської Америки китайці не асоціюються з імперіалізмом і шлейфом колонізаторів. Тому часто довіра до них вища, ніж до західноєвропейських представників. І в цьому автохтони переконуються й емпірично, коли вони бачать у яких умовах готові проживати китайські інженери і робітники на відміну від європейців, які обов'язково шукають люксові готелі з відповідними рівнем їжі й обслуговування. Правда, подібних висновків про цивілізаційне зіткнення Європи і Китаю в опрацьованих нами матеріалах ми не віднайшли. Але те, що Китай та його ініціатива НШШ все більше сприймається не лише як економічний, але й як геополітичний виклик – це безумовно випливає із зібраних матеріалів. І певні кроки у відповідь європейці вже зробили чи намагаються робити. Зокрема, осінню 2018 р висунули свою контрніціативу під цілком характерною для європейської бюрократії назвою «Єднання ЄС-Азії – будівельні блоки для стратегії ЄС» (англ. „Connecting Europe and Asia – Building blocks for an EU strategy“) [8]. У березні 2019 р. вперше означили КНР в одному зі стратегічних документів «стороною у переговорах», «економічним конкурентом» та «системним суперником». Тим самим визнавалося, що багаторічна політика щодо КНР, яка визначалася переважно питаннями торгівлі сягла своїх меж – починається втягнення геополітики [4; 12]. Але розбір цих й інших кроків ЄС стане темою окремої публікації.

Список використаних джерел:

1. Жалоба И. Новый Шелковый путь: сложности и перспективы украинского участия // Украинско-китайские отношения: неизвестные страницы истории и современность / Отв. ред. И.Б. Матяш; перевод на кит. язык Ю.И. Сокол. К. : Горобец, 2016. С. 151—169.
2. Тойнбі А. Дослідження історії. Том 1 / Пер. з англ. В. Шовкуна. К. : Основи, 1995. 614 с.
3. Ankenbrand N. An Pekings neuer Seidenstraße verdient allein China URL: <https://www.faz.net/aktuell/wirtschaft/an-der-neuen-seidenstrasse-verdient-allein-china-16584098.html>
4. China: das gefürchtete Partner. URL: <https://interaktiv.tagesspiegel.de/lab/china-der-gefuechtete-partner/>
5. Dorloff A. Seidenstraße als Einbahnstraße. URL: <https://www.tagesschau.de/wirtschaft/china-seidenstrasse-kritik-101.html>
6. Diekhans A. Wie China seinen Einfluss ausbaut. URL: <https://www.tagesschau.de/wirtschaft/afrika-china-infrastruktur-coltan-101.html>
7. Erling J. China startet sein Billionen-Projekt für die „Menschheit“. URL: <https://www.welt.de/wirtschaft/article164562553/China-startet-sein-Billionen-Projekt-fuer-die-Menschheit.html>
8. EU-Asien-Konnektivitätsstrategie. Deutscher Bundestag. 10.07.2019 URL: <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btd/19/114/1911471.pdf>

9. Follath E. Seidenstraße: Chinas neues Projekt heißt Welteroberung. URL: <https://www.spiegel.de/spiegel/seidenstrasse-chinas-neues-projekt-heisst-welteroberung-a-1109975.html>
10. Giesen C. Europas Firmen klagen über Seidenstraßen-Projekt. URL: <https://www.sueddeutsche.de/wirtschaft/seidenstrasse-china-1.4759217>
11. Goergen F. China baut, die EU schaut. URL: <https://www.tichyseinblick.de/daily-essentials/china-baut-die-eu-schaut/>
12. Kalkhof M. Weltordnung statt Whiskey – Europas neue China-Strategie. URL: <https://www.welt.de/politik/ausland/article215724840/Umgang-mit-Peking-Weltordnung-statt-Whiskey-Europas-neue-China-Strategie.html>
13. Kreder Ch. Was Sie über die „Neue Seidenstraße“ wissen müssen. URL: <https://www.capital.de/wirtschaft-politik/was-sie-ueber-die-neue-seidenstrasse-wissen-muessen>
14. Die neue Seidenstraße. URL: <https://www.deutschland.de/de/die-eu-und-china-das-seidenstrassen-projekt>
15. Zand B. Großmacht als Seemacht: China drängt aufs Wasser. URL: <https://www.spiegel.de/spiegel/grossmacht-als-seemacht-china-draengt-aufs-wasser-a-1111148.html>
16. Zand B. Neue Seidenstraße: Wie China mit 900 Milliarden Dollar die Welt erobern will. URL: <https://www.spiegel.de/politik/ausland/china-entwicklungsprogramm-neue-seidenstrasse-a-1147588.html>

Відомості про автора:

Жалоба Ігор, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин та міжнародного права, Київський університет імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна)

Zhaloba Ihor, Doctor of Sciences in History, Professor, Head of the Chair of International Relations and International Law, Borys Grinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine)

CHINA'S NEW SILK ROAD AS A CHALLENGE – A RESPONSE OF THE EUROPEAN "CREATIVE MINORITY" (ACCORDING TO GERMAN MEDIA)

Вячеслав Ціватий

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

tsivatyi@gmail.com

АФРИКА В СУЧАСНОМУ ПОЛІЦЕНТРИЧНОМУ СВІТІ: УКРАЇНСЬКИЙ ВИМІР (ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ ДИСКУРС)

Дослідження стратегічних перспектив Африки у світовому глобалізованому просторі за умов пандемії, а також пошук нових ділових і торговельно-економічних партнерів Україною в нових соціально-економічних координатах, безумовно актуалізує тему даного дослідження.

Мета дослідження – проаналізувати економічний і політико-дипломатичний потенціал держав Африки в нових геополітичних умовах